

УДК 378.14: 81 – 115

Х. Лісковацька,
кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри української та
російської філології Комунального
закладу «Харківська гуманітарно-
педагогічна академія»

**КОМПАРАТИВІСТСЬКИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ
ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ
Л. А. БУЛАХІВСЬКОГО**

Анотація. У статті аналізується один із напрямів (лінгводидактичний) наукових пошуків видатного українського вченого. Досліджуються праці, у яких висвітлюється питання контрактивного вивчення російсько-українського мовного матеріалу, зокрема: стаття «Порівняльне вивчення української і російської мов» та «Учебник русского языка для школы с украинским языком преподавания. Учебник для трудовой школы. Второй концентр. V год обучения». Вивчаються погляди Л. А. Булахівського на проблему мовного впливу та запозичень.

Ключові слова: Л. А. Булахівський, порівняльне вивчення, двомовність, лінгводидактика, методика, компаративістський підхід.

К. Лісковацкая

**КОМПАРАТИВИСТСКИЙ АСПЕКТ ИЗУЧЕНИЯ РУССКОГО И
УКРАИНСКОГО ЯЗЫКОВ В НАУЧНОМ НАСЛЕДИИ
Л. А. БУЛАХОВСКОГО**

Аннотация. В статье анализируется одно из направлений (лингводидактическое) научных поисков выдающегося украинского ученого. Исследуются труды, в которых освещается вопрос сопоставительного изучения русско-украинского языкового материала, а именно: статья

«Сравнительное изучение украинского и русского языков» и «Учебник русского языка для школы с украинским языком преподавания. Учебник для трудовой школы. Второй концентр. V год обучения». Изучаются взгляды Л. А. Булаховского на проблему языкового влияния и заимствований.

Ключевые слова: Л. А. Булаховский, сравнительное изучение, двуязычие, лингводидактика, методика, компаративистский подход.

Kristina Liskovatskaya

COMPARATIVE ASPECTS OF STUDYING RUSSIAN AND UKRAINIAN LANGUAGES IN L. A. BULAKHOVSKY'S SCIENTIFIC HERITAGE

Summary. In article one of the directions scientific searches of the outstanding Ukrainian scientist is analyzed. Works in which the question of comparative studying of the Russian-Ukrainian language material is taken up are investigated, namely: the article «Comparative studying Ukrainian and Russian languages» and «The Russian text book for school with Ukrainian language teaching. The text book for lab or school. The second conc. V year training». L. A. Bulakhovskogo's views of a problem of language in fluence and loans are studied.

Keywords: L. A. Bulakhovsky, comparative studying, bilingualism, methodology, comparative approach.

Актуальність теми дослідження. Демократичні й гуманістичні засади розвитку суспільства актуалізують прагнення народів до економічної та політичної інтеграції, що водночас поєднується з тенденціями культурно-мовної диверсифікації.

У зв'язку з цим підвищується інтерес до контрастивної лінгвістики, яка не лише розробляє теорію окремих мов, але й має практичне значення, оскільки використовується під час вивчення іноземних мов, у теорії та практиці перекладу, у процесі укладення двомовних словників.

Контрастивна лінгвістика орієнтована на встановлення та пояснення мовних контрастів на базі вже існуючої подібності. Вона ґрунтується на двох основних принципах:

1. Будь-які відмінності між мовами наявні лише там, де є щось спільне. Кількісно-якісна залежність міжспільним та відмінним є прямо пропорційною. Це означає, щоважко, а іноді зовсім неможливо показати відмінності у певних ланках мовних систем, наприклад, китайської та української мови, саме через те, що вони за природою структурно-семантичної будови перебувають у різних категоріях. У споріднених мовах на лексико-семантичному рівні, навіть коли порівнюються однакові слова, можна відшукати відмінності, наприклад: голова (спільне для слов'янських мов слово) в укр. голова зборів – рос. председатель собрания, де в російській мові виступає інше слово в цьому значенні. Яскравість контрастів природно зростає з генетичною та культурно-історичною віддаленістю мов.

2. Взаємозв'язок між різними видами порівняння виявляється і в тому, що однакові мовні явища залежно від мовних фактів та мети зіставлення можуть ілюструвати як типологічні, так і контрастні ознаки, тобто бути відносними. Наприклад, позначення капусти словосполученням голівка капусти є типовим для польської (głowa kapusty), сербської (главица купуса) мов. Така сама семантична асоціативність наявна й в інших мовах (англ. a head of a cabbage, нім. kohlpf та ін.), що свідчить про існування типового способу номінації зазначеного денотата.

Враховуючи генетичний зв'язок і функціональну близькість російської та української мов, порівняльний аналіз їх мовних підсистем при паралельному викладанні предметів у школах України є надзвичайно важливим.

Дослідження компаративістського аспекту вивчення російської та української мов у науковій спадщині Л. Булахівського є досить актуальним, бо сприятиме модернізації сучасної освіти, підвищенню наукового рівня, загальної культури та професійної майстерності вчителів-словесників, зміцненню теоретичних основ методики викладання російської та української мов як педагогічних наук.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Як свідчить огляд науково-методичної літератури та періодичних видань, спадщину Л. Булахівського активно досліджують протягом багатьох років різні вчені: Л. Березівська, Й. Багмут, О. Бровко, Л. Дядечко, М. Железняк, М. Карпенко, Л. Король, Ю. Митнікова, Т. Лукінова, Т. Путій, Т. Фролова, Л. Черкун та інші. Були проаналізовані біографія мовознавця, його праці, методичні розвідки з теорії й практики викладання, але компаративістський аспект вивчення російської та української мов у науковій спадщині Л. Булахівського залишився поза увагою науковців, тому потребує спеціального дослідження.

Мета статті – проаналізувати погляди Л. Булахівського на специфіку порівняльного вивчення російської та української мов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливістю мовознавчих пошуків ХХ століття стало активне дослідження питань контрастивного вивчення лексики споріднених мов. Українські вчені створили цілу серію порівняльно-типологічних досліджень, серед яких варто відзначити праці, укладені співробітниками Інституту мовознавства імені О. Потебні: «Порівняльне дослідження російської та української мов», «Проблеми порівняльної стилістики 7 східнослов'янських мов», «Функціонування російської мови у близько спорідненому мовному оточенні», «Порівняльне дослідження російської і української мов. Лексика і фразеологія» тощо. Особливий внесок у компаративістське вивчення схожих мов у вітчизняній лінгводидактиці зробив Л. Булахівський – автор близько 350 наукових праць із різних питань сучасної української мови, її історії, зі славістики, загального мовознавства. Учений працював над загальними та частковими проблемами методики викладання української мови. Науково-дослідницьку діяльність поєднував із практичною в середній та вищій школах, брав участь у підготовці вчительських кадрів, виступав із критичними оглядами методичної літератури. Багато років завідував кафедрою російської мови

Харківського університету. З 1944 р. і до останніх днів життя Л. Булахівський очолював Інститут мовознавства ім. О. Потебні АНУРСР і водночас завідував кафедрою слов'янської філології Київського державного університету. Упродовж тривалого часу був членом президії, заступником голови відділу суспільних наук АНУРСР і головою експертної комісії з питань мовознавства Міністерства вищої освіти України, віце-президентом секції суспільних наук Українського товариства дружби і культурних зв'язків із зарубіжними країнами.

Серед його методичних праць варто відзначити наступні: «Кілька уваг до програми рідної мови», «Методичні уваги до вчителя», «Методика мови і літератури», «Підручники з української мови для середньої школи» тощо.

Л. Булахівський був одним із перших, хто порушив питання про доцільність і перспективність порівняльного вивчення російської та української мов.

1924 року в журналі «Шлях освіти» він розмістив статтю «Порівняльне вивчення української і російської мов», де йшлося про методику одночасного навчання близькоспорідненим мовам. Учений висунув ідею про можливість і необхідність вивчення російської мови дітьми, для яких ця мова не є рідною, на рівні теоретичних узагальнень, а не дублювання початкового курсу російської мови для учнів російських шкіл¹. Мовознавець стверджував, що перехід з однієї мови на іншу має кілька наслідків, найсуттєвішим з яких є пристосування елементів однієї лінгвістичної системи до іншої.

На думку дослідника, для успішного вивчення споріднених мов необхідно не лише враховувати специфіку кожної з них, але й не забувати про головний принцип: засвоєння системи близькоспорідненої мови базується на системі рідної мови, оскільки в умовах двомовності у свідомості

---

¹ Булаховский Л., Феоктистов А., Финкель А. Учебник русского языка для школы с украинским языком преподавания. Учебник для трудовой школы. Второй концентр. V год обучения / Л. Булаховский, А. Феоктистов, А. Финкель. – Х. : Госиздат Украины, 1930. – С. 5-50/

постійно відбувається подвійна робота – порівняння і знайдення відмінностей.

Так, паралельне вивчення російського та українського правописів потребує обов'язкового використання прийомів зіставлення при збігові правил і прийомів протиставлення при оволодінні орфографічними нормами, що частково або повністю відрізняються.

Л. Булахівський стверджує, що необхідно спростовувати помилкові асоціації, а найкращий спосіб для цього – акцент на відмінностях, наприклад: укр. береш, несеш– русск. берешь, несешь; укр. загублений, куплений– русск. загубленный, купленный².

Мовознавець вважає, що, працюючи над лексикою, варто систематизовано порівнювати матеріал двох мов. Як приклад учений пропонує пари з омонімами: «укр. захват – восторг, восхищение, увлечение: русск. захват – укр. забрання, займання, загарбання, привлащення и т.д.; укр. трус – обыск, чистка: русск. трус (полохливалудина) – укр. полохун, страхун, страхополох; укр. Уродливий – красивый, даровитый, урожайный: русск. уродливый – почварний, виродливый³.

Л. Булахівський звертає увагу на доцільність виконання вправ на переклад, що сприяють виробленню вмінь і навичок користуватися мовним багатством, уникаючи калькування при механічному перекладі, наприклад: служити перешкодою – служить помехой замість українського вислову бути на заваді.

Учений виділяє особливості, на які варто звернути увагу під час роботи над збагаченням мовлення учнів в умовах білінгвізму, серед яких необхідно наголосити на таких:

---

² Булахівський Л. А. Питання походження української мови / Л. А. Булахівський. – К.: Вид-во АН УРСР, 1956. – С. 80– 82.

³ Булахівський Л. А. Питання походження української мови / Л. А. Булахівський. – К.: Вид-во АН УРСР, 1956. – 76 – 78с.

1. Організація процесу збагачення українського мовлення виражальними засобами потребує врахування особливостей слова як складної, багатоаспектної одиниці мови, а також психолінгвістичних особливостей засвоєння слів в умовах білінгвізму;

2. У процесі засвоєння мовного матеріалу повинні брати участь усі аналізатори: зір, слух, руховий апарат, що сприятиме швидкому запам'ятовуванню слів;

3. Спорідненість української та російської мов є фактором як позитивного, так і негативного перенесення значень;

4. З метою уникнення інтерференції необхідно враховувати характер збігів і відмінностей у вимові, значенні, уживанні.

Із погляду мовознавця, особливе місце серед усіх шарів лексики посідають запозичення. Учений, проаналізувавши словниковий склад кількох мов, прийшов до висновку, що:

1. Існує два способи проникнення в мови запозичених слів – усне та письмове, книжне;

2. Першопричину лексичних запозичень слід шукати в назвах культурних понять і предметів більш розвиненої цивілізації;

3. Не потрібно думати, що запозичення йде лише від народів, що культурно випередили інші. Бувають і зворотні запозичення.

4. Багато слів запозичується через певне соціальне середовище, зокрема професійне;

5. При запозиченні з мови в мову слова можуть набувати на новому ґрунті значень, що дуже відрізняються від первинних;

6. Слово, засвоєне з іншої мови, як правило, повністю втрачає свою форму;

7. Для багатьох усних запозичень характерна нестійкість їх зовнішньої, звукової форми;

8. Ступінь запозичення різних частин мови неоднаковий⁴.

Слід підкреслити, що ставлення до запозичень у Л. А. Булахівського було неоднозначним. Попри активне дослідження цього шару лексики, він зауважує: «Корисність запозичення перетворюється на свою протилежність, коли через невпинний тиск численних запозичень у носіїв мови, що йому (цьому тискові) підлягають, занепадають власні творчі сили на мовній ділянці та не розвивається (слабшає) контакт з прямими носіями рідної мовної стихії. Сила рабського запозичення в певних соціально-історичних умовах незалежно навіть від того, що запозичаються саме культурні слова, може призвести всередині народу або соціальної групи до шкідливого або небезпечного для її цілісності розпаду, і не дивно, отже, що деякі народи проти цього енергійно борються»⁵. Що ж стосується мовних впливів, взаємовідношення мови й національності, двомовності, то Л. А. Булахівський дотримувався думки, що питання мовного впливу не залежить від кількості того або іншого населення. Воно є також питанням ступеня цивілізації, політичної організації, економічних і релігійних умов, авторитету. Населення певних місцевостей іноді зберігає з гордістю свою мовну незалежність. В інших областях давня мова, втративши свій престиж (свою впливовість), виживає тільки завдяки анемічній традиції і віддається на поталу різним несприятливим впливам⁶.

Щодо роботи над словотворенням, то Л. А. Булахівський віддає перевагу вправам на аналіз складу слова з урахуванням подібності засобів словотворення в обох мовах.

---

⁴ О. В. Сухомлинської. – К., 2005. – Кн. 2. – С. 316 – 321.

⁵ Булаховский Л., Феоктистов А., Финкель А. Учебникрусскогоязыка для школы с украинским языкомпреподавания. Учебник для трудовойшколы. Второй концентр. V годобучения / Л. Булаховский, А. Феоктистов, А. Финкель. – Х. : ГосиздатУкраины, 1930. – С. 33– 34.

⁶ Булаховский Л. А. Підготовлення викладача мови /Л.А. Булаховський// Шлях освіти – 1928. – № 4. – С. 125 – 132.

При вивченні морфології Л. Булахівський вважає за доцільне акцентувати увагу на тих особливостях, що зумовлені впливом граматичної аналогії, де розбіжності не є наслідком фонетичних відмінностей.

Місце і роль інтерференції та транспозиції при опануванні двох мов залежать не лише від співвідношення систем рідної і виучуваної мов, а й і від рівня знань рідної мови. Саме тому під час опрацювання розділу «Синтаксис» Л. Булахівський пропонує лише відзначити, що правила вживання розділових знаків у російській мові ті ж самі, що і в українській, не дублюючи теоретичний матеріал.

Важливе значення для аналізу компаративістського аспекту в науковій спадщині Л. Булахівського має «Учебник русского языка для школы с украинским языком преподавания. Учебник для трудовой школы. Второй концентр. V год обучения» (1930)⁷, у якому спочатку вміщувався викладений дедуктивним способом матеріал з граматики, далі невеликий текст, а після нього завдання для самостійної роботи. Таким чином, теорія подавалась не лише у вигляді визначень, правил, описової характеристики мовних явищ і фактів, алей у дидактичній єдності вправ і завдань, спрямованих на осмислення алгоритму дій, усвідомлення практичного змісту пропонованої роботи, ознайомлення із способом застосування знань. Окрім того, матеріал, що містився у підручнику, нагадував інструкцію, яка визначала специфіку й послідовність дій, виконуваних учнями, враховувала труднощі, які виникали внаслідок впливу української мови. Спостереження над мовними явищами найчастіше здійснювались на матеріалі зв'язних текстів. Іноді Л. Булахівський розташовував теоретичний матеріал з граматики у середині практичного завдання. Для наочності використовувались схеми, таблиці.

У підручнику велика увага приділялась роботі над фонетикою, зокрема вмінню сприймати звуки, усвідомлювати різницю між їх звучанням у

---

⁷ Булахівський Л. А. Питання походження української мови / Л. А. Булахівський. – К.: Вид-во АН УРСР, 1956. – С. 109 – 110

споріднених мовах, правильно вимовляти склади та слова. Учений запропонував кілька вправ:

1. Потренуватись у вимові російського звука [ф], який не завжди правильно вимовляють українці. Для цього необхідно чітко вимовити: Фридрих, фабрика, реформа, флот, факт, фитиль, фонарь, фотография, физика. Слід звернути увагу учнів, що не можна ставити звук [ф] там, де зустрічається сполучення [хв], наприклад: хвост, хворост, хвастать, хватать, похвала.

2. Виробляти вміння й навички вимовляти сполучення [ки], [ги], [хи], а не [кы], [гы], [хы], як в українській мові, у словах типу: кислый, гибкий, хитрый, руки, ноги, старухи.

3. Запам'ятати відмінність у вимові російських слів: болтать, волк, долгий, желтый, колбаса, молчат, полный, столб, толстый, шелк⁸.

Аналізуючи праці Л. Булахівського, рецензенти відзначали ясність, чіткість, ґрунтовність, уміння автора поєднувати науковість і доступність, прагнення посилити пізнавальне значення російської мови в україномовних школах, підвищити грамотність учнів.

Л. Булахівський, висловлюючи свої науково-методичні погляди на принципи компаративістського вивчення споріднених мов, підкреслює, що ані порівняльний аналіз, ані зосереджена увага на особливостях мови не є головною запорукою опанування мови. Ці засоби лише допомагають упорядкувати й усвідомити мовний матеріал, але сам матеріал бажано отримувати шляхом безпосередніх вражень, а реалізувати їх у процесі спілкування або читання.

Незважаючи на ґрунтовність праці з методики порівняльного вивчення російської та української мов, у якій Л. Булахівський доводив спроможність вивчення спорідненої мови шляхом зіставлення й протиставлення мовних явищ, учений дотримувався думки, що лише рідна мова здатна забезпечити

---

⁸ Бровко О. С. Л. А. Булаховский о заимствованиях в русском языке и пуризме В. И. Даля / О. С. Бровко // Вісник Запорізького державного університету. – 1999. – № 2 – С. 128.

найбільшу точність висловлення, влучний вибір слів, зберегти цілісне світосприймання. «На цьому й ґрунтується пристрасть людей і цілих народів саме до рідних мов з їх світоглядним і побутовим корінням»⁹.

Методичні ідеї Л. Булахівський практично реалізував у створених ним підручниках. Однак, варто зауважити, що проблема компаративістського вивчення російської та української мов залишалася нерозв'язаною. Серед чинників, що гальмують використання елементів порівняльної граматики, учений називав страх, обмеженість лінгвістичного світогляду вчителя, відсутність у програмах матеріалу, який можна було б використовувати для зіставлення. Мовознавець неодноразово наголошував на необхідності удосконалення лінгвістично-методичної підготовки вчителів-мовників. Неодмінними складовими процесу фахового становлення вчителів-лінгвіста Л. Булахівським визначалися:

- Розуміння природи мовних явищ і прагнення до постійного розширення свого лінгвістичного світогляду. Найкращий, найзразковіший підручник ніколи не забезпечить усіх потреб шкільної роботи, а надто тих її ступенів, коли пробуджується жива зацікавленість учнів, коли їхні вимоги збільшуються і вони справедливо вважають за своє право вбачати у викладачеві людину, яка дасть їм серйозну відповідь на питання, що не може передбачити жодна програма. Так, наприклад, обізнаність шкільного вчителя у порівняльній методиці, на думку Л. Булахівського, не дозволить йому ступити на шлях невірних пояснень¹⁰.

- Розширення загальної культури вчителя. Л. Булахівський вважав помилковою думку про те, що вчитель-практик потребує для щоденної роботи тільки певного обсягу фахових знань, які він повинен передати своїм учням. За таких умов чимало викладачів через певний час втрачають смак до своєї роботи, і через це вони не можуть вже бути «вчителями живими, які б

---

⁹ Булахівський Л. А. Підготовка викладача мови /Л.А. Булахівський// Шлях освіти – 1928. – № 4. – С. 80 – 86.

¹⁰ Бровко О. С. Л. А. Булахівський о заимствованиях в русском языке и пуризме В. И. Даля / О. С. Бровко // Вісник Запорізького державного університету. – 1999. – № 2 – С.128.

своє захоплення наукою передали б і тим, кого вчать. Відсутність наукових інтересів суворо мститься на роботі вчителя здерев'янінням»¹¹.

- Готовність учителя бути новатором, активним творцем педагогічного процесу. Не зважаючи на те, що не всі, кого випускає на вчительську роботу вища школа, будуть авторами друкованих мовних підручників, теоретиками-методистами тощо; учитель має бути готовий хоча б до елементів такої роботи¹².

- Підвищення рівня мовленнєвої культури. Цьому аспекту мовної компетентності вчителя-мовника Л. Булахівський приділяв особливу увагу, стверджуючи, що не можна визнавати за підготовленого викладача людину, що повинна вчити інших, сама не володіючи елементарними мовними навичками та знаннями¹³.

- Безперервність процесу підвищення кваліфікації вчителя-мовника. Гігієна вчительської праці вимагає освіження новими враженнями та думками: мозок нормальної людини не може правильно житися перетравлюванням засвоєного з давніх-давен; хто не запозичає – той дичавіє – це закон культури і культурності¹⁴.

Серед пріоритетних цілей у процесі підвищення кваліфікації вчителів-словесників, що були проголошені Л. Булахівським на початку ХХ ст., варто відзначити:

- розвиток позитивного відношення до освіти;
- готовність до подальшої освіти та самоосвіти;

---

¹¹ Бровко О. С. Л. А. Булаховский о заимствованиях в русском языке и пуризме В. И. Даля / О. С.Бровко // Вісник Запорізького державного університету. – 1999.– № 2 – С.128.

¹² Бровко О. С. Л. А. Булаховский о заимствованиях в русском языке и пуризме В. И. Даля / О. С.Бровко // Вісник Запорізького державного університету. – 1999.– № 2 – С.126.

¹³ Бровко О. С. Л. А. Булаховский о заимствованиях в русском языке и пуризме В. И. Даля / О. С.Бровко // Вісник Запорізького державного університету. – 1999.– № 2 – С.130.

¹⁴ Бровко О. С. Л. А. Булаховский о заимствованиях в русском языке и пуризме В. И. Даля / О. С.Бровко // Вісник Запорізького державного університету. – 1999.– № 2 – С.127

- уміння самостійно ставити та розв'язувати освітні проблеми;
- розуміння своїх дефіцитів знань та умінь на базі рефлексії та самопізнання;
- уміння шукати й аналізувати інформацію.

Враховуючи побажання й настанови Л. А. Булахівського, сучасні українські вчені пропонують актуальні шляхи реалізації компаративістського вивчення російської та української мов, а саме: створення інтегрованих програм і навчальних посібників, перегляд структурного й змістового компонентів чинних навчальних програм, суттєві зміни у підготовці педагогічних кадрів.

На думку учених, під час формування мовленнєвих умінь з російської мови як другої в українській школі необхідно максимально активізувати розумову діяльність учнів, спрямовану на формування операцій аналізу, порівняння, узагальнення при засвоєнні мовного матеріалу, свідомого перенесення знань, умінь і навичок з рідної мови на споріднену. У зв'язку з цим істотне значення набувають результати порівняльного аналізу фактів російської та української мов, які визначають вибір методики і матеріалу на уроці. Успішному виробленню навичок володіння мовою сприяє створення чіткої структури процесу засвоєння нового, розчленованого на етапи, що охоплюють роботу від підготовки учнів до сприйняття нового матеріалу до його творчого застосування на практиці. На сьогодні найбільш ефективним є наступний алгоритм опрацювання мовного матеріалу: виділення орфограми, звуко-буквений та морфологічний аналіз, виконання письмових завдань.

Окрім традиційних принципів побудови системи вправ, особливої актуальності набувають принципи антропоцентризму, текстоцентризму, інтегрованості, взаємозв'язку, градування, реалізація яких передбачає збільшення можливостей спілкування, обміну думками і почуттями, відомостями, ідеями, можливостей вибору та komponування мовних засобів для досягнення комунікативних завдань.

Антропоцентризм у підході до створення системи вправ передбачає врахування комплексу ознак особи, яка добре володіє мовою. До таких рис належать: володіння мовою, здатність до рефлексії, дискурсивна діяльність, креативність, толерантність.

Реалізація принципу текстоцентризму спрямована на посилення мовного потенціалу. Організація навчального процесу з урахуванням таких категорій тексту, як цілісність, зв'язність, інформативність, інтегрованість, континуальність, членованість, емотивність, модальність, завершеність – сприяє виробленню вмінь і навичок будувати вислів в усній і письмовій формі.

Висновки. Леонід Арсенійович Булахівський є одним із найавторитетніших мовознавців ХХ ст. Україніст і русист, полоніст, болгарист, фахівець із загальномовознавчих питань дослідник спеціальних тем у мовознавстві, він володів широкою ерудицією, тонкою науковою інтуїцією – якостями, що можна назвати науковим обдарованням.

Мову учений розглядав як динамічну систему, у постійному русі, у невинному розвитку, й саме в істинній історії її шукав пояснення сучасних явищ.

Аналіз компаративістського аспекту вивчення російської та української мов у науковій спадщині Л. Булахівського дав можливість виявити наступні закономірності:

1. Порівняння має бути основою при вивченні мовного матеріалу, особливістю якого є частковий збіг у російській і українській мовах. Засвоєння та застосування прийомів порівняння особливо на перших етапах роботи сприяє попередженню й усуненню впливу набутих раніше знань і дій на щойно сформовані.

2. Результативність порівняння залежить від рівня засвоєння рідної мови, раціональності її використання при вивченні спорідненої мови. Саме тому вчитель повинен усвідомлювати, які знання й навички будуть закріплюватися на уроках спорідненої мови, а які руйнуватися.

Необхідно підкреслити, що окремі питання теорії та практики навчання, які були предметом лінгводидактичних досліджень Л. А. Булахівського, залишаються актуальними, серед них:

- упровадження курсу зіставної граматики російської та української мов як одного з основних мовних курсів у підготовці вчителя-мовника в Україні,

- реалізація у сучасних програмах з мови порівняльного підходу до вивчення близькоспоріднених російської й української мов,

- визначення нагальних проблем, пов'язаних з використанням зіставлення в умовах комунікативної спрямованості навчання.

Пріоритетними напрямками впровадження науково-методичних ідей та досвіду Л. Булахівського в сучасну освітню практику можна вважати введення до навчальних планів філологічних факультетів курсу з вітчизняної історії методики мови та літератури; вивчення творчої спадщини видатних учених у вищих навчальних закладах, висвітлення творчих надбань науковців у педагогічних фахових виданнях, розвиток й актуалізацію педагогічних ідей у досвіді педагогів-практиків тощо.